

UCHWAŁA NR .....
RADY GMINY ŁĄCZNA

z dnia ..... 2020 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Łączna na lata 2020 - 2023”

Na podstawie art.18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2019 r. poz. 506 z późn. zm.) oraz art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2018r. poz. 2067 z późn. zm.), po uzyskaniu pozytywnej opinii Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - **Rada Gminy Łączna uchwala**, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Łączna na lata 2020 – 2023”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Łączna.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od daty jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego.

Przewodnicząca Rady
Gminy

Monika Pająk

Załącznik do uchwały Nr .....

Rady Gminy Łączna

z dnia ..... 2020 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY ŁĄCZNA NA LATA 2020-2023

MARZEC 2020 r.

- I. Wstęp;**
- II. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami;**
- III. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce;**
- IV. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego;**
  - 1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;**
  - 2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu;**
- V. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego na poziomie Gminy Łączna;**
- VI. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy – analiza szans i zagrożeń;**
- VII. Założenia programowe;**
  - 1. Priorytety gminnego programu opieki nad zabytkami**
  - 2. Kierunki działań gminnego programu opieki nad zabytkami**
  - 3. Zadania gminnego programu opieki nad zabytkami**
- VIII. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami;**
- IX. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami ;**
- X. Źródła finansowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Łączna na lata 2020-2023;**
- XI. Realizacja i finansowanie przez Gminę Łączna zadań z zakresu ochrony zabytków;**
- XII. Część graficzna gminnego programu opieki nad zabytkami;**
- XIII. Aneksy.**

I. WSTĘP

Dziedzictwo kulturowe jako jeden z podstawowych aspektów życia i działalności człowieka, kształtuje związki międzyludzkie i określa tożsamość i świadomość społeczności. Obiekty zabytkowe stanowią cenny element kultury, który wpływa na kształtowanie się otoczenia człowieka współczesnego, mający wszechstronny wpływ na jego życie codzienne. Bogactwo i różnorodność dziedzictwa, należycie pielęgnowane i wykorzystane, powinny stanowić jeden z głównych czynników rozwoju życia społeczno-gospodarczego.

Podstawowym celem opracowania programu opieki nad zabytkami jest określenie zasadniczych kierunków działań oraz kluczowych zadań, jakie winny być realizowane w celu poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego Gminy Łączna dla zachowania śladów przeszłości.

Zachowanie, ochrona i konserwacja zabytków to jeden z najważniejszych interesów publicznych - prawidłowe zachowanie dóbr kultury i dziedzictwa narodowego ma ogromny wpływ na kształtowanie się tożsamości lokalnej.

Obowiązek opracowania programu wynika z art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i ma na celu poprawę stanu zachowanych zasobów kulturowych przez właściwe eksponowanie walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystanie w celach edukacyjnych i wychowawczych, rozwój turystyki, a także cele społeczne i gospodarcze.

Program opieki nad zabytkami dla Gminy Łączna jest dokumentem pomocniczym i uzupełniającym, nie ma on charakteru aktu prawnego. Program opieki nad zabytkami jest elementem samorządowej polityki strategicznej służącym podejmowaniu działań w celu poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego na terenie gminy.

Program opieki nad zabytkami wymaga cyklicznej aktualizacji z uwagi na zmieniające się przepisy prawa oraz zmieniające się uwarunkowania gospodarcze i kulturowe a także zmieniający się stan zasobów dziedzictwa kulturowego.

Ilekcją w opracowaniu mowa jest o:

-ustawie – rozumie się przez to ustawę z dn. 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2018r., poz.2067 z późn. zm.),

-programie – rozumie się przez to „Program opieki nad zabytkami Gminy Łączna na lata 2020 - 2023”

-gminie – rozumie się przez to Gminę Łączna;

-ewidencji – rozumie się Gminną ewidencję zabytków Gminy Łączna, prowadzoną w formie papierowej i elektronicznej;

-zabytku – rozumie się nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

-zabytku nieruchomym – rozumie się w szczególności: krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych osobistości bądź instytucji (art.6 ust. 1 pkt 1 ustawy);

-zabytku ruchomym – rozumie się w szczególności: dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje, numizmaty oraz pamiątki historyczne, wytwory techniki, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne oraz przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji (art.6 ust. 1 pkt 2 ustawy);

-zabytku archeologicznym – rozumie się w szczególności: pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej (art. 6 pkt 3 ustawy);

-krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze (art.3 pkt 14 ustawy);

Ochronie podlegać mogą **nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne** nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej (art.6 ust.2 ustawy).

II. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny program opieki nad zabytkami ma na celu w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Program opieki nad zabytkami dla gminy łączna opracowano również na podstawie:

- ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2019r. poz. 506 z późn. zm.);
- Gminnego programu opieki nad zabytkami –poradnik metodyczny. Praca zespołowa. Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków Warszawa 2008r. ;
- Strategii Rozwoju Kraju 2020;
- Strategii rozwoju Województwa Świętokrzyskiego;
- Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego;
- Planu Zagospodarowania Polski Wschodniej;
- Regionalnego Planu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego;
- Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2013-2016;
- Strategii Rozwoju Gminy Łączna na lata 2007-2020;
- Wojewódzkiej ewidencji zabytków Województwa Świętokrzyskiego;

III. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Podstawowym aktem prawnym regulującym przepisy prawa dotyczące ochrony dziedzictwa narodowego jest Konstytucja Rzeczypospolitej z dnia 2 kwietnia 1997 r.

Zgodnie z art. 5, art. 6 i art. 86 Ustawy zasadniczej ochrona zabytków jest obowiązkiem państwa i każdego obywatela.

Jednym z głównych aktów prawa regulującym szczegółowo zasady ochrony i opieki nad zabytkami jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań władczych (decyzje administracyjne) mających na celu trwałe zachowanie zabytku, kontrolę stanu zachowania, zapobieganie zagrożeniom, a także uwzględnienie zadań ochronnych i w zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska. Opieka nad zabytkami ma charakter zindywidualizowany, odpowiedzialnym za jej realizację jest właściciel, posiadacz obiektu zabytkowego (art. 5 ustawy). Powinien on zachować zabytek w jak najlepszym stanie, a także umożliwić dokonanie badań naukowych i konserwatorskich.

Ustawa o samorządzie gminnym określając zadania własne gminy, wymienia również te, które bezpośrednio lub pośrednio odnoszą się do ochrony zabytków.

Należą do nich sprawy:

- ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska oraz gospodarki wodnej,
- gminnych dróg, ulic, placów oraz organizacji ruchu drogowego,
- kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- kultury fizycznej i turystyki, zieleni i zadrzewienia,
- cmentarzy gminnych,
- utrzymania gminnych obiektów, urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych,
- promocji gminy.

Według art.71.ust. 2.Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w przypadku gdy tytuł prawny do zabytku posiada jednostka samorządu terytorialnego, sprawowanie opieki nad zabytkami, określonej w art. 5 ustawy, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, jest zadaniem własnym tej jednostki. Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest również ustawowym zadaniem samorządów, o czym stanowi: ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019r. poz. 506 z późn. zm.).

Zgodnie z art. 7, ust. 1 pkt 9 Ustawy o samorządzie gminnym zadaniem własnym gminy jest „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty (...). W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...)kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.

Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowych.

Przepisy dotyczące ochrony zabytków i opieki nad nimi zostały ujęte w wielu aktach prawnych, m.in. w:

- Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz. U. z 2019 r. poz. 1186 z późn. zm.),
- Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80,poz. 717 z późn. zm.),
- Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2019r., poz. 1396 z późn. zm.),
- Ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2018 r. Nr ,poz. 2204),
- Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2019 r. , poz. 688 z późn. zm.).
- Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2018r., poz. 1614 z późn. zm.),
- Ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2018r., poz. 1983 z późn. zm.),
- Ustawie z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz. U. z 2017, poz. 912 z późn. zm.).

IV. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określa Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, przyjęty Uchwałą nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. w sprawie "Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022".

Program kształtuje strefę ochrony poprzez wskazanie kilku podstawowych zasad konserwatorskich:

- zasady primum non nocere - po pierwsze nie szkodzić,
- zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
- zasady minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych),
- zasady czytelności i odróżnialności ingerencji,
- zasady odwracalności metod i materiałów,
- zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Głównym celem Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022 jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez optymalizację systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami i budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

W ramach programu będą realizowane m.in. następujące zadania:

- szkolenia dla pracowników jednostek samorządu terytorialnego i pracowników służb konserwatorskich, m. in. w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym;
- powołanie Centrum Architektury Drewnianej, którego podstawowym celem będzie dostarczania wiedzy dotyczącej zasad konserwacji zabytków drewnianych właścicielom, opiekunom a rzemieślnikom zaangażowanym w opiekę nad tego rodzaju obiektami;
- podniesienie bezpieczeństwa zabytków poprzez współpracę z właściwymi służbami takimi jak Policja;

- kampanię społeczno-edukacyjną w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami;
  - program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.
- Głównym realizatorem programu jest państwowa instytucja kultury Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Kolejnymi dokumentami określającymi strategiczne cele państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad nimi jest Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013 (Warszawa 2004) wraz z Uzpełnieniem Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020 (Warszawa 2005 r.), która wskazuje główne kierunki narodowej strategii rozwoju kultury, analizę wykorzystania środków EOG oraz możliwości finansowania kultury ze środków wspólnotowych na programy operacyjne.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. Program ten jest zgodny z narodowym planem rozwoju oraz założeniami do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami. Podstawą do sformułowania Narodowego Programu Kultury Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego jest uznanie sfery dziedzictwa narodowego za podstawę rozwoju kultury i upowszechniania kultury, a także za potencjał regionów, służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

Rząd przyjął średniookresową **Strategię Rozwoju Kraju 2020 r.**, która określa cele rozwojowe Polski na najbliższe osiem lat. Wskazuje ona najważniejsze zadania państwa (wraz z szacunkami finansowymi), które należy zrealizować, by przyspieszyć rozwój kraju i osiągnąć zakładane cele społeczne i gospodarcze. Przyjęcie przygotowanej przez MRR strategii, potwierdza kluczową rolę resortu jako instytucji odpowiedzialnej za dalekosiężne planowanie strategiczne. Strategia proponuje podejście dwukierunkowe, polegające na jednoczesnym usuwaniu barier i słabości polskiej gospodarki oraz wykorzystaniu jej mocnych stron. Oparta jest na scenariuszu stabilnego rozwoju. Główne zadania w tym obszarze to polepszenie sytuacji finansów publicznych oraz wypracowanie nowych przewag konkurencyjnych polskiej gospodarki, opartych na wiedzy, kapitale intelektualnym, kapitale społecznym i rezultatach cyfryzacji. Działania, które należy podjąć to m.in. dalszy rozwój systemu transportowego (poprawa dostępności komunikacyjnej), modernizacja systemu kształcenia w kierunku najbardziej aktualnej wiedzy i rozwoju kreatywności oraz umiejętności współpracy, upowszechnienie modelu uniwersytetu trzeciej generacji, czyli łączącego edukację i badania z wdrażaniem innowacji i biznesem, ułatwienie finansowania działalności przedsiębiorstw czy wsparcie dla cyfryzacji i nowoczesnych technologii. Wspierana będzie także specjalizacja regionów oparta na ich zasobach i możliwościach rozwojowych. Powyższe działania powinny być prowadzone z poszanowaniem środowiska naturalnego.”

2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu:

a. Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020 (Uchwała Nr XV/225/2000 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego):

-,dokument został opracowany z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju, rozumianej jako zachowanie równowagi między celami gospodarczymi, społecznymi i środowiskowymi. (..)

Kultura, ochrona dziedzictwa kulturowego:

Województwo świętokrzyskie posiada bogate zasoby dziedzictwa kulturowego, wpływające na pozytywny wizerunek regionu i stanowiące podstawę oferty turystycznej regionu. (..) W ramach komponentu INFRA programu Phare SSG na terenie województwa świętokrzyskiego realizowanych było 6 projektów infrastrukturalnych:

- 1.Rozwój Świętokrzyskiego Parku Narodowego;
- 2.Rzowój turystyczny Buska- Zdroju;
- 3.Rzowój turystyczny Sandomierza;
- 4.Stacja uzdatniania wody regionu w Ponidzie;
- 5.Rewitalizacja terenów przemysłowych w Ostrowcu Świętokrzyskim;
- 6.Aktywizacja gospodarcza województwa świętokrzyskiego, ośrodków przemysłowych w Starachowicach i Ostrowcu Św..(..)

Świętokrzyskie zaliczane jest do najczystszych ekologicznie regionów Polski, posiadające wiele terenów objętych szczególną ochroną konserwatorską, jest obszarem o wybitnych walorach zarówno przyrodniczych, kulturowych jak i dydaktyczno- naukowych interesujących z punktu widzenia turystyki. Będą tworzone warunki do rozwoju takich dziedzin jak kultura, sport, ochrona zdrowia oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.

Kultura jako wartość niezbędna w kreowaniu nowoczesnego, wykształconego i aktywnego społeczeństwa obywatelskiego będzie wspierana poprzez rozbudowę i ochronę bazy materialnej placówek kultury, w tym szczególnie zabytków. Turystyczne udostępnienie zabytków i ich promocja pozwoli na stworzenie nowych miejsc pracy oraz umożliwi pozyskanie dodatkowych środków na renowację.

Zasady Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego:

- 1.programowania;
- 2.zrównoważonego rozwoju;
- 3.strategicznego zarządzania rozwojem;
- 4.kompleksowości i koordynacji;
- 5.koncentracji;
- 6.partnerstwa;
- 7.pomocniczości;
- 8.oceny.

b. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020 -aktualizacja:

Polska Wschodnia to obszar obejmujący 5 województw: Lubelskie, Podkarpackie, Podlaskie, Świętokrzyskie oraz Warmińsko-Mazurskie. Będąc zwartym obszarem o najniższym poziomie rozwoju gospodarczego w Polsce i jednym z najsłabszych w Unii Europejskiej, makroregion jest obszarem szczególnego zainteresowania polityki regionalnej i pozostaje beneficjentem instrumentów zorientowanych na najbardziej niekorzystne regiony Unii Europejskiej.

Wyrazem szczególnego podejścia do makroregionu było przyjęcie przez Radę Ministrów w

2008 r. Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020 – pierwszej i, do roku 2013, jedynej tego typu rządowej strategii skierowanej do grupy województw. Dodatkowo, w okresie programowania Unii Europejskiej na lata 2007-2013, makroregion został objęty ponadregionalnym wsparciem w postaci Programu Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013, stając się istotnym beneficjentem europejskiej polityki spójności.

Charakter i skala wyzwań stojących nadal przed Polską Wschodnią sprawiają, że niezbędna była kontynuacja i koncentracja działań publicznych, prowadzących do skutecznego wykorzystania wewnętrznych potencjałów makroregionu i przełamania barier, utrudniających i spowalniających jego rozwój.

Od chwili przyjęcia Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020 - w grudniu 2008 r. zmieniły się zarówno krajowe, jak i europejskie uwarunkowania. Uchwalono nowe unijne i krajowe dokumenty o charakterze strategicznym, stanowiące w znacznej mierze odpowiedź na zmieniające się uwarunkowania rozwojowe, w tym znaczące spowolnienie gospodarcze, które dotknęło Europę.

W odpowiedzi na te zmiany Ministerstwo Rozwoju Regionalnego oraz samorządy województw Polski Wschodniej podjęły w czerwcu 2011 r. wspólną inicjatywę odnowienia Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020.

Zaktualizowana Strategia wypełnia lukę między horyzontalną polityką wobec wszystkich polskich regionów sformułowaną w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020 a polityką rozwoju poszczególnych regionów w Polsce Wschodniej, wyrażoną w Strategiach Rozwoju Województw. Dokument identyfikuje dodatkowy, makroregionalny poziom potrzeb i celów rozwojowych w perspektywie do 2020 r., komplementarny z krajowymi i regionalnymi strategiami rozwoju.

Proces aktualizacji zakończył się przyjęciem odnowionej strategii przez Radę Ministrów 11 lipca 2013 roku. Strategia definiuje potrzebę podejmowania działania na rzecz Polski Wschodniej w trzech głównych obszarach:

1. podnoszenia poziomu innowacyjności makroregionalnej gospodarki w oparciu o specjalizacje ponadregionalne, przy jednoczesnym wzmacnianiu potencjału sektora nauki i badań;
2. aktywizacji zasobów pracy i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu;
3. budowania powiązań transportowych i nowoczesnej infrastruktury elektroenergetycznej.

Prace nad aktualizacją Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020 były systematycznie wspierane przez środowisko eksperckie: eksperta wiodącego – dr Pawła Sameckiego oraz ekspertów tematycznych. Ich rolą było dostarczenie specjalistycznej wiedzy na temat procesów zachodzących w makroregionie Polski Wschodniej na tle analogicznych zjawisk zachodzących w skali całej Polski i Unii Europejskiej oraz dbałość o zachowanie logicznej spójności i metodologicznej poprawności prowadzonych prac.”

c. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego (Uchwała Nr XLVII/833/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 22 września 2014r. w sprawie uchwalenia zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego).

Potrzeba opracowania zmiany Planu zagospodarowania przestrzennego województwa świętokrzyskiego była podyktowana koniecznością dostosowania ustaleń tego dokumentu do bieżących zadań samorządu województwa, wynikających ze współczesnych wyzwań i problemów rozwoju przestrzennego, a także wejścia w życie implementowanych z UE rozwiązań prawnych i programowych, ukierunkowanych na wzmocnienie spójności ekonomicznej i społecznej w wymiarze terytorialnym. Równie istotną przyczyną wszczęcia prac aktualizacyjnych była potrzeba

dostosowania Planu do nowych wymagań prawnych, jakie wprowadziła ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, a także inne uregulowania ustawowe, zwłaszcza środowiskowe, silnie rzutujące na zagospodarowanie przestrzenne regionu.

Dziedzictwo kulturowe - specyfika kulturowa regionu

Region świętokrzyski posiada własną, ukształtowaną na przestrzeni dziejów specyfikę kulturową, ściśle związaną z historią Polski i polskości, sięgającą czasów najdawniejszych. Wyraża się ona przez:

- unikatową w kraju ciągłość wieloobszarowych tradycji przemysłowych (..);
- ciągłość tradycji osadniczych, wyjątkowo wcześnie zapoczątkowanych na tradycyjnie rolniczych, południowych i wschodnich terenach lessowych, a kontynuowanych na wylesianych obszarach puszczańskich, północnej części regionu;
- ciągłość wieloobszarowych wpływów kulturowych i politycznych Krakowa na południową połowę regionu oraz Sandomierza na północną (..);
- lokalne elementy wielokulturowości (..);
- dominację obszarową ciągłej tradycji kultury katolickiej (..);
- wybitną rolę Sanktuarium na Świętym Krzyżu (..);
- ciągłość bogatych tradycji patriotycznych (..);
- genius loci dla kronikarzy i historyków polskich oraz poetów i pisarzy (..) jak też innych wybitnych osobistości historycznych (..);
- żywotność tradycyjnej kultury ludowej (..);

Szanse stwarzane przez zasoby dziedzictwa kulturowego

Bogactwo zasobów dziedzictwa kulturowego regionu, zarówno formalnie uznanych za zabytki jak i pozostałych (w tym historycznych krajobrazów kulturowych, miejsc historycznych itp.) daje szanse ich pełnego wykorzystania dla promocji turystycznej regionu, stanowi przy tym decydujący składnik tożsamości kulturowej mieszkańców, źródło lokalnej dumy, motyw do twórczej kontynuacji wartościowej tradycji w kształtowaniu przestrzeni i materiał długofalowych badań naukowych. Długotrwały stan niepełnego rozpoznania zasobów zmniejsza szanse zachowania potencjalnych zabytków, natomiast ograniczony ilościowo zakres pełnej ochrony prawnej skutkuje pośrednio realnymi ich ubytkami.

Do najważniejszych zagrożeń zasobów dziedzictwa kulturowego należą:

- lokalnie zaniedbany lub zdewastowany krajobraz kulturowy (zwłaszcza na terenach wiejskich), który stwarza ograniczenie rozwoju funkcji turystycznej i wystawia złe świadectwo o gospodarowaniu;
- zachowane ośrodki staromiejskie (zabytkowe układy urbanistyczne) nie poddane remontom i rewaloryzacji mogą utracić walory zabytkowe, zaś koszty odkładanych prac remontowych niewspółmiernie rosną;
- zły stan techniczny wielu obiektów i zespołów zabytkowych będących w dyspozycji AWRSR i samorządów lokalnych spowodowany trudnościami ze znalezieniem użytkownika lub nabywcy mogącego podjąć wymagom rewaloryzacyjnym;
- opuszczone obiekty sakralne byłych gmin żydowskich, niszczące zbory i obiekty ariańskie, kalwińskie i prawosławne, zarastające cmentarze obcych wojsk, powodują wymazywanie materialnych śladów wielokulturowej historii regionu, będącej elementem jego tożsamości;
- ograniczona możliwość adaptacji drewnianych obiektów zabytkowych wiejskiej i miejskiej zabudowy mieszkalnej lub gospodarczej na współczesne cele użytkowe, wysokie koszty

remontów- niewspółmierne do możliwości właścicieli, prowadzą te obiekty do ruiny i rozbiórki.

Bariery i konflikty:

- barierą dla inwestowania są ustanowione prawnie strefy ścisłej (pełnej) ochrony konserwatorskiej i archeologicznej, istotne ograniczenia stwarzają też pozostałe strefy konserwatorskie oraz projektowane obszary chronionego krajobrazu kulturowego- stosownie do przepisów ustawy o ochronie dóbr kultury;
- konflikt pomiędzy rozwojem osadnictwa i infrastruktury technicznej a walorami harmonijnego krajobrazu kulturowego otwartego, krajobrazu zabytkowego, zasobami dziedzictwa archeologicznego (postępujące rozproszenie zabudowy wiejskiej i podmiejskiej, formy agresywne i obce nowych budowli, obiektów lub zespołów, tzw. drutowanie krajobrazu, potencjalne niszczenie stanowisk archeologicznych w trakcie prac ziemnych i pełna destrukcja na obszarach zbiorników wodnych);
- konflikt pomiędzy intensywną gospodarką rolno- leśną i eksploatacją surowców mineralnych, a zasobami dziedzictwa archeologicznego (postępujące bezpowrotne niszczenie płytkich stanowisk archeologicznych głęboką orką, w tym przy zalesieniach, podorywanie kurhanów i grodzisk, nieodwracalne niszczenie stanowisk przez rozległe prace melioracyjne i wyrobiska kopalni).

d. Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego:

Celem Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020 jest poprawa warunków sprzyjających budowie konkurencyjnej i generującej nowe miejsca pracy regionalnej gospodarki. Cel ten bezpośrednio nawiązuje do celów warunkujących i priorytetów „Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do 2020 roku”. Układ osi priorytetowych i operacji Regionalnego Programu jest także spójny z priorytetami Strategii Lizbońskiej, Strategicznymi Wytycznymi Wspólnoty, Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia.

W latach 2014 – 2020, RPO będą istotnym elementem realizacji polityki spójności w Polsce. W porównaniu do perspektywy 2007 – 2013, na ich realizację została przeznaczona znacznie większa część środków z całkowitej alokacji funduszy UE dla Polski. Regiony otrzymały możliwość kierowania środków na konkretnie zdiagnozowane i zidentyfikowane obszary wymagające wsparcia, co oznacza wzmocnienie ich potencjału do kreowania własnego rozwoju. RPO stanowi odpowiedź na zdiagnozowane potrzeby regionalne, uwzględniając przy tym pożądane kierunki interwencji, określone w unijnych, krajowych i regionalnych dokumentach strategicznych. RPO jest ukierunkowany na rozwój gospodarki. Polityka rozwoju regionu realizowana w oparciu o RPO skoncentrowana została na umacnianiu konkurencyjności i innowacyjności gospodarki regionalnej oraz budowaniu potencjału regionalnych przedsiębiorstw.

Dużą wartość estetyczną, poznawczą i dydaktyczną mają również walory kulturowe. Region świętokrzyski zapisał się bogatą przeszłością na kartach historii Polski. Przeszłość województwa jest bogato udokumentowana licznymi zabytkami kultury materialnej i duchowej. Wiele zabytków posiada unikatowe walory w skali europejskiej bądź krajowej, pozostałe posiadają duże znaczenie regionalne lub lokalne. Niepowtarzalną wartość poznawczą posiadają zabytki techniki.

e. Wojewódzki program opieki nad zabytkami Województwa Świętokrzyskiego na lata 2013-2016 (Uchwała XXIX/524/13 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego)

Cele i kierunki działań w zakresie opieki nad zabytkami Województwa Świętokrzyskiego na lata 2013-2016 :

„Program Opieki nad Zabytkami Województwa Świętokrzyskiego na lata 2013-2016” jest opracowaniem strategicznym, wieloletnim, które w sposób kompleksowy określa cele i działania województwa w zakresie opieki nad zabytkami. Najważniejszym założeniem jest ochrona dziedzictwa i krajobrazu kulturowego województwa świętokrzyskiego w celu zachowania go dla następnych pokoleń oraz budowania na jego bazie tendencji służących rozwojowi regionu, a także integracja społeczności lokalnych przy pomocy poszerzania wiedzy o zasobach dóbr kultury i potrzebie ich ochrony.

Przeprowadzona diagnoza stanu obecnego zabytków i dziedzictwa kulturowego oraz stanu realizacji wymogów ustawowych dotyczących opieki nad zabytkami przez samorządy na terenie województwa, umożliwiła określenie celów i kierunków działań, które mogą przyczynić się do zachowania dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń.

Część programowa przedstawia cel generalny:

„Ochrona i zachowanie materialnego oraz niematerialnego dziedzictwa kulturowego województwa świętokrzyskiego”.

Na cel generalny składają się następujące 3 cele operacyjne wraz z wyznaczonymi kierunkami działań:

1. Ochrona i zachowanie dziedzictwa oraz krajobrazu kulturowego.
  - 1.1. Rozpoznanie i dokumentacja zasobów zabytkowych.
  - 1.2. Ochrona zabytków ruchomych.
  - 1.3. Ochrona zabytków nieruchomych.
  - 1.4. Ochrona zabytków archeologicznych.
  - 1.5. Ochrona zabytkowych układów architektonicznych.
  - 1.6. Stwarzanie warunków dla powstania i rozwoju parków kulturowych oraz ochrona krajobrazu kulturowego.
2. Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału dziedzictwa kultowego.
  - 2.1. Poprawa dostępu do zasobów dziedzictwa.
  - 2.2. Promocja zasobów dziedzictwa kulturowego.
  - 2.3. Wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego w rozwoju regionalnym.
3. Tworzenie warunków do wzmacniania tożsamości regionalnej w oparciu o dorobek kultury materialnej i niematerialnej.
  - 3.1. Kulturowanie tradycji w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego.
  - 3.2. Popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym.

V. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA POZIOMIE GMINY ŁĄCZNA

1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

Strategia Rozwoju Gminy Łączna na lata 2007-2020

Planowanie i zarządzanie strategiczne rozwoju jednostek terytorialnych jest obecnie zjawiskiem naturalnym i koniecznym w warunkach członkostwa Polski w Unii Europejskiej, gdzie mechanizmy polityki regionalnej skierowane są jedynie na projekty rozwojowe wyraźnie umiejscowione w szerszej strategii działań jednostek samorządu terytorialnego.

Planowanie strategiczne na szczeblu lokalnym jest wyrazem inicjatywnej funkcji władzy samorządowej wynikającej z troski o jak najlepszą przyszłość mieszkańców gminy.

Należy podkreślić, że planowanie strategiczne rozwoju gminy nie zastępuje prawa wolnego rynku. Uzupełnia je i powinno wzmocnić kondycję rynku, przynajmniej w skali lokalnej. W ramach planowania strategicznego należy więc wyjść poza realia wolnego rynku i poza zakres bieżących obowiązków komunalnych należących do samorządowej administracji lokalnej.

Planowanie strategiczne w układach terytorialnych ma charakter ciągły i niedomknięty w przyszłości. Ciągłość tego rodzaju planowania polega na systematycznym redagowaniu ustaleń i ukierunkowań rozwoju na zmiany we wszelkich istotnych uwarunkowaniach wewnętrznych i w szeroko rozumianym otoczeniu przestrzennym danej jednostki, w tym przypadku Gminy Łączna. Ciągłość planowania strategicznego i zmienność parametrycznych jego uwarunkowań nie oznacza narażania dokumentów planistycznych i odpowiadających im działań w sferze zarządzania na permanentną nieaktualność.

Planowanie strategiczne zachowuje cechę elastyczności wobec zmieniających się uwarunkowań, jak też wobec wzrostu stopnia ich rozpoznania i oceny. Strategia rozwoju jako zoperacjonalizowana idea określająca uporządkowany układ działań zmierzających do osiągnięcia określonych preferencji wyrażonych w celach uwzględniających rzeczywisty stan gospodarczy danego obszaru (np. gminy) i warunki życia jego mieszkańców, a także aspiracje w tym zakresie.

Strategia rozwoju gminy jest planistycznym dokumentem otwartym o dwojakim znaczeniu. Jest otwarta ze względu na ciągłe możliwości aktualizacji uwarunkowań oraz ze względu na niedomknięty (niekompletny) zbiór działań operacyjnych, czyli propozycji programowych i nieoprogramowanych - zadań. Zawarte w dokumencie strategii programy mogą być też stopniowo konkretyzowane, poczynając od zapisu ogólnej ich koncepcji aż do skonkretyzowanej formy projektów i biznesplanów.

Generalny cel Strategii

Wyniki diagnozy gospodarki gminy, przeprowadzone konsultacje i scenariusze przyszłości dają podstawy do utrzymania określonej hipotezy celów, w tym celu generalnego i wiodących kierunków jego osiągania stanowiących zestaw celów warunkujących. Generalnym celem strategii rozwoju gminy Łączna jest jej **wielofunkcyjny rozwój gminy - rozwój w oparciu o optymalne wykorzystanie istniejących potencjałów.**

Cele warunkujące osiągnięcie celu generalnego .

Dla osiągnięcia celu generalnego konieczna jest realizacja szeregu celów zwanych warunkującymi (strategicznymi), w tym:

1. *Racjonalne zagospodarowanie obszaru gminy oraz poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej Gminy*

2. *Restrukturyzacja rolnictwa i poprawa kondycji ekonomicznej gospodarki*
3. *Rozwój agroturystyki i turystyki weekendowej, szkolnej, konnej i rekreacyjno-zdrowotnej*
4. *Wspomaganie zróżnicowanych form przedsiębiorczości*
5. *Wzmocnienie potencjału mieszkańców Gminy oraz służb Gminy*

Przyjęty układ celów warunkujących wywołuje potrzebę określenia licznych celów operacyjnych w dziedzinach działalności społeczno-gospodarczej uznanych jako dziedziny działań strategicznych. Do nich zaliczono wszystkie dziedziny mające istotny ładunek problemów i potencjałów rozwojowych, stanowiących podstawy bezpośrednich i pośrednich działań usprawniających rozwój.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa, iż opracowanie programu opieki nad zabytkami ma na celu:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania przestrzennego kraju;
2. Uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanów ich zachowania,
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

Łączna

a) Zarys historii obszaru gminy łączna

Łączna, jako nazwa własna po raz pierwszy wymieniona została w dokumencie Leszka Czarnego z roku 1260, na mocy którego cystersi wąchoccy uzyskali prawo połowu bobrów na rzece Łącznej i rzece Kamiennej. Najstarsza pisana wzmianka o Łącznej pochodzi z roku 1383. Znajduje się w dokumencie wystawioną przez kancelarię katedry Świętego Wacława w Krakowie. Funkcję biskupa krakowskiego sprawował wówczas Jan Redlica. Najwcześniej z terenu dzisiejszej gminy wzmiankowana jest „Cziruona Góra”, czyli obecna Czerwona Górka - w roku 1328. Nie jest to jednak zapewne data powstania samej miejscowości, ale nie zachowały się materiały historyczne, które pozwoliłyby precyzyjnie określić datę jej lokowania. Było to zapewne związane z kolonizacją prowadzoną na tym terenie przez biskupów krakowskich. Procesy te zapoczątkowane zostały w II połowie XIV wieku przez biskupa Bodzantę, a kontynuowane przez Floriana z Mokrska, Jana Redlicę, Piotra Wysza, Wojciecha Jastrzębca, a przede wszystkim Zbigniewa Oleśnickiego. Rozwój osadnictwa w okolicach Łącznej przyspieszyło powstanie traktu warszawsko - krakowskiego, którego znaczenie bardzo wzrosło po przeniesieniu w 1569 roku stolicy z Krakowa do Warszawy. Przez cały okres od XV do XVIII wieku miejscowość znajdowała się w województwie

sandomierskim. W życiu gospodarczym miejscowości znaczącą rolę odgrywać musiało także bartnictwo. Dokument kapituły krakowskiej z 1644 roku wymienia siedmiu z nich z łącznej: Pliasza, Wałek Kyzek, Mikołaj Januszek, Mateusz Grzybowski -, Sobek Janeczek, Jan Patyczek, Stanisław Kyzek. Jednak podstawą bytu mieszkańców tych ziem było rolnictwo. W produkcji roślinnej dominowała uprawa zbóż; pszenica, żyto, owies, jęczmień. Uzupełniającą rolę pełniła uprawa grochu, lnu, konopi, tataraki. W łącznej znajdował się także folwark oraz browar. Od roku 1795 (po III rozbiórce Polski) tereny łącznej na okres do 1809 roku znalazły się w zaborze austriackim. Następnie weszły w skład Księstwa Warszawskiego (do 1815 roku), a później Królestwa Polskiego. W 1827 roku wieś łączna podzielona była na część rządową i część prywatną. Część rządową zamieszkiwało 884 mieszkańców i znajdowały się w niej 134 dymy (domy) mieszkalne. W części prywatnej był 1 dym i 8 mieszkańców. Pierwsza połowa XIX wieku to zanik tradycji hutniczych i górniczych w tym rejonie i bartnictwa. Ogromne znaczenie dla rozwoju łącznej i okolicy miała budowa w latach 1820-1836 traktu warszawskiego. W 1846 roku powstały karczmy w łącznej i Występie. W 1864r. w Występie istniała również Stajnia, zajezdnia i zajazd. Pod koniec XIX wieku niemal obok siebie istniały trzy karczmy: Pociuszka w łącznej oraz w Goździe i Występie. Zmianie ulega również układ pierwotny wsi ukształtowany podczas średniowiecznej lokacji. Stało się tak w wyniku przeprowadzonej w II połowie XIX wieku akcji „urządzenia wsi”. Wyznaczone wówczas jednostki osadnicze miały charakter tzw. rzędówek. Wielodrożna wieś łączna, w wyniku „urządzenia”, podzielona została na kilka miejscowości, które z czasem stały się odrębnymi wsiami (Kamionki, Czerwona Górka, Podzagnańszcze, Stawik, Jaśle). Nie mniej ważne dla łącznej było wybudowanie w latach 1884-1885 kolei na trasie Dęblin - Radom - Skarżysko - Kielce - Dąbrowa Górnicza. Po roku 1867 łączna znalazła się w Guberni Kieleckiej, powiecie kieleckim i gminie Suchedniów. Od końca lat 80-tych XIX wieku datują się początki szkolnictwa w łącznej, zaś w latach 1905-1906 dzieci ze szkoły elementarnej bojkotowały nauczanie języka rosyjskiego. W 1913 powstała parafia w łącznej, rok wcześniej rozpoczęto budowę kościoła, którego budowę zakończono w 1920 roku. Pod odzyskaniem niepodległości w 1918 roku łączna weszła w skład województwa i powiatu kieleckiego. Dwudziestolecie międzywojenne to także okres rozwoju życia społeczno-kulturalnego osady. W 1927 roku powstaje jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej. Inspiratorem życia kulturalnego była również miejscowa szkoła. Organizowała m.in. obchody rocznic państwowych i niepodległościowych, przedstawienia teatralne, zajęcia sportowe. Działo w niej szereg organizacji: Związek Harcerstwa Polskiego, Towarzystwo Opieki na Zwierzętami, Koło Byłych Wychowanków, Szkolna Kasa Oszczędności, Szkolne Koło Ligi Morskiej, chór. Lata 1918-1939 to także rozwój gospodarczy osady. Powstał tartak, spółdzielnia spożywców „Rolnik” drobne zakłady handlowe i rzemieślnicze. 3 września 1939 roku atakiem niemieckiego lotnictwa a stację kolejową w łącznej dociera tutaj II wojna światowa.

Powstanie gminy

Gmina łączna należy do jednych z najmłodszych jednostek samorządu terytorialnego w województwie świętokrzyskim. Powstała z dniem 1 stycznia 1995 roku na mocy decyzji ówczesnego premiera Waldemara Pawlaka. Nastąpiło to w wyniku podziału dotychczasowej gminy Suchedniów. Tradycje funkcjonowania odrębnej administracji na tym terenie istniały od lat powojennych do 1975 roku. Wówczas to tzw. "reformą gierkowska" wprowadziła dwustopniowy podział kraju na województwa i gminy. Na szczeblu lokalnym

zlikwidowano gromady i zmniejszono liczbę gmin. Teren Łącznej i okolicznych wsi włączono do gminy Suchedniów. W marcu 1995 roku przeprowadzone zostały pierwsze w historii Łącznej samorządowe. Pierwsza sesja nowo wybranej Rady Gminy odbyła się 14 marca 1995 roku w świetlicy Kopalni i Zakładu Wzbogacania Kwarcytu „Bukowa Góra”. Rada Gminy, spośród osiemnastu radnych, na swego przewodniczącego wybrała Zofię Chrzęszczyk, emerytowaną nauczycielkę Szkoły Podstawowej w Łącznej. Wójtem Gminy na tej samej sesji wybrany został Andrzej Ślusarczyk, wcześniej będący zastępcą burmistrza Suchedniowa” (<http://www.laczna.pl/index.php?page=historia>).

Projekt herbu gminy Łączna powstał w 2000 roku po konsultacjach prowadzonych przez przedstawicieli gminy w osobach Wójta Andrzeja Ślusarczyka i Sekretarza Gminy Jacentego Kity z heraldykiem Jerzym Michtą - pracownikiem naukowym Akademii Świętokrzyskiej im. Jana Kochanowskiego w Kielcach i plastykiem Krzysztofem Majem z Kielc. Ich współpraca była konsekwencją wymagań nałożonych przez cytowaną wyżej ustawę. Warto dodać, że Jerzy Michta jest twórcą koncepcji heraldyki samorządowej dla województwa świętokrzyskiego (czyli herbów województwa, powiatów i gmin). Koncepcja ta pozwala na wykorzystywanie w herbie gminy najbardziej charakterystycznych elementów herbu powiatu wskazując na jej (tj. gminy) terytorialną przynależność lub na sięgnięcie do własnej tradycji historycznej danej gminy lub wreszcie na nawiązanie do patronów kościoła lub parafii znajdujących się na terenie gminy(..) Herb gminy Łączna jest przedstawieniem ikonograficznym postaci obu apostołów z atrybutami ich męczeńskiej śmierci. Wzór przedstawienia obu apostołów został zaczerpnięty z dekoracji mozaikowej z 2 poł. XII wieku w Capella Palatina w Palermo (Włochy), przedstawiającej Chrystusa ze świętymi Piotrem i Pawłem, których postacie posłużyły do przedstawienia Szymona i Judy Tadeusza z charakterystycznym dla nich wyglądem zewnętrznym i atrybutami ich męczeńskiej śmierci. Najogólniej herb przedstawia się następująco: Na tarczy renesansowej, zaokrąglonej od podstawy, w polu błękitnym, z prawej strony postać Judy Tadeusza z siwą brodą i takimież, niezbyt długimi włosami, w czerwonej sukni, trzymającego w ręku białą pałkę - atrybut jego męczeńskiej śmierci. Z lewej strony postać Szymona w żółtej sukni, trzymającego w ręku białą piłę - narzędzie jego śmierci. Głowa każdego z apostołów otoczona jest złotym nimbem - oznaką ich świętości. Należy dodać, że podane tu strony: lewa i prawa są stronami heraldycznymi, to znaczy odwrotnymi od strony osoby patrzącej na tarczę. Chociaż literatura hagiograficzna poświęciła apostołom wiele miejsca, to brak jest wiadomości pewnych, historycznie udokumentowanych.

b) Krajobraz kulturowy

Położona w północnej części województwa świętokrzyskiego, południowej powiatu skarżyskiego, gmina Łączna jest gminą typową wiejską o niewielkiej powierzchni (62 km²) i liczbie mieszkańców (5.245 – 2006 r.).

Przebiegająca przez centralną część droga ekspresowa nr 7 dzieli jej teren na dwa obszary, zachodni i bardziej zaludniony wschodni. Ze stolicy Gminy do Kielc jest 17 km, a do Skarżyska-Kamiennej - 14 km. Wsie Gminy Łączna reprezentują różne typy układów przestrzennych. Średniowieczne wsie w większości zatraciły swoje pierwotne układy.

Gmina posiada 13 jednostek pomocniczych – sołectw.

Pod względem administracji kościelnej na obszarze gminy występuje 2 parafie (Łączna i Występa).

c) Zabytki nieruchomości

Na terenie Gminy Łączna nie ma obiektów wpisanych do rejestrów zabytków województwa świętokrzyskiego.

Zabytki nieruchomości wyznaczone przez Wójta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków były podstawą do sporządzenia gminnej ewidencji zabytków /Zarządzenie Wójta Gminy Łączna z dnia 4 września 2019r. w sprawie założenia Gminnej Ewidencji Zabytków/.

d) Zabytki archeologiczne

Na terenie Gminy łączna występują dwa stanowiska archeologiczne, jedno w Zaleziance drugie w łącznej.

Są to luźne znaleziska powierzchniowe - KULTURA PUCHARÓW LEJKOWATYCH , NEOLIT .

Gmina nie posiada jednak danych dotyczących ich dokładnej lokalizacji (**AZP 83-64**).

e) Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Na terenie Gminy łączna nie znajdują się muzea eksponujące dziedzictwo kulturowe.

3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Aż 55 z 62 ha powierzchni Gminy objętych jest różnymi formami ochrony przyrody. Są to głównie parki narodowe i obszary chronionego krajobrazu. W gminie ustanowione są 3 pomniki przyrody: **skałki** w formie bloków skalnych, baszt i stołów o wysokości 5 m, zbudowanych z piaskowców dewońskich, położone na północnym zboczu Góry Bukowej; dwie sztuki modrzewia europejskiego o obwodzie 3,47 m i 3,19 m (wiek ok. 200 lat), zlokalizowane w obwodzie 66c leśnictwa Barcza; a także **cis pospolity** o wysokości 5 m położony w oddziale 58d leśnictwa Osieczno.

4. Zabytki w Gminnej Ewidencji Zabytków

Ewidencją objęte są obiekty sakralne i społeczno-kulturalne. Karta ewidencyjna zabytku zawiera w szczególności dane umożliwiające określenie zabytku, jego miejsce położenia lub przechowywania, zwięzły opis cech i wartości kulturowych oraz wskazanie właściciela i posiadacza zabytku.

Ewidencja zabytków była podstawą do sporządzania przez Gminę łączna programu opieki nad zabytkami.

WYKAZ OBIEKTÓW W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW

<i>Lp.</i>	<i>Nazwa obiektu</i>	<i>Czas powstania</i>	<i>Adres obiektu</i>	<i>Przynależność administracyjna</i>
1	Cmentarz epidemiczny	I wojna światowa	Jęgrzna dz. Nr 157/3 Obręb Jęgrzna	Gmina łączna Powiat skarżyski Woj. świętokrzyskie
2	Świetlica wiejska /dawniej szkoła podstawowa/	I ćw. XXw.	Klonów 62 dz. Nr 17 Obręb Klonów	j. w.

3	Cmentarz parafialny	1913r.	łączna Nr dz. 497/1, 497/2, 954/13, 954/14 obręb Czerwona Górka	j.w.
4	Cmentarz wojenny żołnierzy WP poległych w 1939r.	1939r.	497/2,	j.w.
5	Dzwonnica	I połowa XXw.	łączna Kamionki 53. Nr dz. 488/2 Obręb Czerwona Górka	j. w.
6	Figura przydrożna Chrystusa Frasobliwego	4ćw. XIX w.	łączna Nr dz. 193. Obręb łączna	j. w.
7	Kościół parafialny pw. Św. Szymona i Judy Tadeusza	1913-1921	łączna Kamionki 53 Nr dz. 488/1, 488/2 Obręb Czerwona Górka	j. w.
8	Ogrodzenie kościoła parafialnego pw. Św. Szymona i Juty Tadeusza	1913-1921	łączna Kamionki 53 Nr dz. 488/1, 488/2 Obręb Czerwona Górka	j. w

9	Stanowisko archeologiczne	neolit	Zalezianka (Górna) AZP 83-64	j. w.
10	Stanowisko archeologiczne	neolit	Łączna AZP 83-64	j. w.

5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla Gminy Łączna

Na terenie gminy Łączna zabytkami o najwyższym znaczeniu są poniższe zabytki sakralne :

- kościół parafialny pw. Św. Szymona i Judy Tadeusza,
- cmentarz parafialny,
- cmentarz wojenny żołnierzy WP poległych w 1939r.

VI. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY – ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

Mocne strony:

- Dobry stan obiektów sakralnych;
- Zachowanie obiektów o dużej wartości kulturowej: sakralnych wraz z cmentarzami;
- Atrakcyjne położenie przyrodniczo - krajobrazowe i klimatyczne, stwarzające bardzo dobre warunki do rozwoju turystyki, ekoturystyki, agroturystyki i rekreacji;
- Działania władz Gminy na rzecz promocji regionu, rozwoju turystyki i ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego;

Strony słabe:

- Małe wykorzystanie Funduszy Unii Europejskiej;
- Zbyt niskie środki budżetowe i prywatne przeznaczone na remonty i konserwację obiektów zabytkowych, brak również środków i planów zagospodarowania nieczynnych cmentarzy;
- Brak środków przeznaczonych na badania naukowe zabytków;
- Mała skala działań promocyjnych i edukacyjnych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego;
- Słabe wykorzystanie niezaprzeczalnych walorów turystycznych Gminy;
- Niska świadomość społeczna dla znaczenia ochrony i opieki nad zabytkami;

Zagrożenia:

- Wydawanie zezwoleń na nową zabudowę mieszkaniową i użytkową rozbieżną ze stylistyką historyczną regionu;
- Stosowanie nowoczesnych materiałów, technologii lub kolorystyk niedostosowanych do historycznego charakteru zabudowy;
- Degradacja środowiska naturalnego i jego zanieczyszczenie,
- Niestabilność i powszechna nieznamość przepisów prawa;

Szanse:

- Zwiększenie świadomości mieszkańców w zakresie ważności znaczenia ochrony i opieki nad zabytkami i wartości dziedzictwa kulturowego;
- Lepsze pozyskiwanie i wykorzystanie funduszy UE, państwowych, resortowych na

- prace remontowo-konserwatorskie;
- Wzrost bazy agroturystycznej;
  - Wzrost świadomości mieszkańców Gminy w zakresie poprawy estetyki otoczenia i właściwego użytkowania obiektów zabytkowych;
  - Wykorzystanie doświadczeń międzynarodowych, państwowych i regionalnych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego;
  - Popularyzowanie dobrych wzorców zagospodarowania i poszanowania obiektów zabytkowych;
  - Przestrzeganie zapisów miejscowych planów zagospodarowania w zakresie ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego;
  - Szeroka promocja walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego Gminy;
  - Wykorzystanie nowoczesnych narzędzi komunikacji (Internet, bazy informacji turystycznej) dla popularyzacji walorów przyrodniczych, krajobrazowych i zasobów dziedzictwa kulturowego Gminy;

VII. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

1. Priorytety gminnego programu opieki nad zabytkami

Przedmiotowy dokument wyznacza gminie priorytety w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Prace nad wdrażaniem ustaleń programu oraz monitorowaniem ich postępu należą do zadań samorządu lokalnego. Zadania dla samorządu gminnego w zakresie opieki nad zabytkami zostały opracowane na podstawie analiz dokumentów programowych wyższego szczebla, gminnych dokumentów strategicznych. Przedmiotowy Program w zakresie ochrony zabytków gminy odnosi się do działań, o których mowa w art.4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Celem strategicznym Programu jest intensyfikacja ochrony i opieki nad zasobem dziedzictwa kulturowego oraz promocja Gminy łączna.

Należy pamiętać, że są to działania wieloletnie, zaś część z nich może być realizowana w ramach zadań własnych w stosunku do zabytków będących własnością Gminy, dostosowanych do możliwości finansowych Gminy. Priorytety nie są nakazem, stanowią propozycje, które będą realizowane z inicjatywy władz gminnych. Program opieki nad zabytkami pełni funkcję promocyjną i informacyjną, jest również raportem o stanie dziedzictwa kulturowego w Gminie oraz wskazuje działania zmierzające do jego poprawy. Realizacja zdefiniowanych i wytyczonych celów w tym zakresie powinna pomóc Gminie łączna w zachowaniu dziedzictwa kulturowego. Działania te powinny być realizowane zgodnie z hierarchią i kontrolowane na każdym etapie.

Priorytety:

Priorytet I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego.

Kierunek działania: zahamowanie degradacji zasobu zabytków gminnych.

Zadania: pozyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków gminnych oraz pomoc w ich uzyskaniu dla właścicieli zabytków nieruchomości.

Priorytet II: Rozszerzanie zasobu i jego ochrony w Gminie łączna.

Kierunek działania: rozszerzanie Gminnej ewidencji zabytków oraz jej terminowa aktualizacja.

Kierunek działania: pozyskiwanie co 2 lata informacji od właścicieli obiektów włączonych do GEZ o przeprowadzonych remontach.

Kierunek działania: aktualizacja Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania

Przestrzennego oraz planów miejscowych o informację nt. zabytków wykreślonych z GEZ oraz nowych, do niej włączonych.

Priorytet III: Kształtowanie krajobrazu kulturowego i jego ochrona.

Kierunek działania: zespolenie działań w zakresie ochrony środowiska kulturowego i naturalnego, przyrodniczego.

Zadanie: egzekwowanie/przestrzeganie zapisów dot. działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną.

Priorytet IV: Promocja zasobu dziedzictwa kulturowego Gminy Łączna.

Kierunek działania: udostępnienie informacji dot. dziedzictwa kulturowego.

Zadanie: udostępnienie wykazu Gminnej ewidencji zabytków oraz Gminnego programu opieki nad zabytkami na stronie www Urzędu Gminy w Łącznej.

2. Kierunki działań gminnego programu opieki nad zabytkami

Jako kierunki działań realizacji Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Łączna w ramach przyjętych priorytetów uznano:

1. Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków.
2. Korzystanie z nowoczesnych technik informatycznych do promocji dziedzictwa kulturowego.
3. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
4. Zwiększenie świadomości kulturowej społeczności lokalnej przez włączenie jej w różne formy aktywności.
5. Wzbudzenie zainteresowania historią i kulturą materialną regionu zapisaną w dziełach architektury, budownictwa, lokalnej tradycji.
6. Wspieranie rozwoju lokalnych inicjatyw kulturotwórczych w zakresie podtrzymania miejscowych tradycji.
7. Podejmowanie działań umożliwiających gromadzenie i eksponowanie pamiątek lokalnych.
8. Turystyczna promocja regionu.
9. Stworzenie odpowiedniej infrastruktury turystycznej.
10. stworzenie warunków do rozwoju turystyki, w tym agroturystyki, turystyki weekendowej, szkolnej, konnej i rekreacyjno-zdrowotnej,
11. zrestrukturyzowanie rolnictwa, które da możliwość rozwoju działów specjalnych w produkcji rolniczej.

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Łączna jest pierwszym opracowaniem o takim charakterze, wykonanym dla obszaru gminy. Aby określone działania mogły być zrealizowane potrzebna jest współpraca wielu podmiotów. Najważniejszym wydaje się być skoordynowana i zrównoważona współpraca między gminnymi jednostkami organizacyjnymi.

Dla realizacji wyznaczonych priorytetów określono długofalowe kierunki działań, mogące wykraczać poza 4-letni okres obowiązywania Programu.

Warto również podkreślić gotowość władz samorządowych Gminy do podejmowania innowacyjnych działań służących rozwojowi lokalnemu, w tym podejmowanych w partnerstwie, np. w ramach Lokalnej Grupy Działań – Wokół Łysej Góry.

Dla przyszłego rozwoju społeczno-gospodarczego gminy wiejskiej łączna ważnymi uwarunkowaniami obiektywnymi będą:

- właściwe i sprawne zarządzanie na szczeblu krajowym i regionalnym programami operacyjnymi funduszy strukturalnych Unii Europejskiej;
- potencjał kadrowy i organizacyjny Gminy pozyskującej środki finansowe na inwestycje prorozwojowe ze źródeł funduszy strukturalnych Unii Europejskiej;
- sposób i tempo dostosowań polskiej gospodarki, w tym także lokalnej gospodarki przestrzennej do warunków konkurencji w ramach Unii Europejskiej. Chodzi tu o standardy produktów rolnych, które będą wytwarzane w gminie;
- standardy infrastruktury komunalnej i ochrony środowiska, system komunikacyjny i system prawny regulujący przebieg działalności gospodarczej;
- osiągnięcie na terenie kraju i regionu standardów nowoczesnej infrastruktury ekonomicznej, pełniącej trzy zasadnicze funkcje w gospodarce rynkowej, to jest: obsługującej obrót kapitału, usprawniającej i intensyfikującej organizację wymiany handlowej oraz wspomagającej rozwój przedsiębiorczości. Te funkcje nie muszą być zorganizowane w komplecie na terenie gminy lecz gospodarka gminy powinna mieć do nich dostęp;
- uaktywnienie rządowej polityki rolnej na rzecz wzrostu koniunktury na produkty rolne;
- uaktywnienie polityki gospodarczej państwa, w tym szczególnie polityki współpracy ze Wschodem;
- osiągnięcie coraz sprawniejszej sieci drogowej;
- nowa trasa drogi ekspresowej S-7 przez teren Gminy, eliminacja zagrożeń związanych z podziałem Gminy na dwie odizolowane części.

Pozytywny układ wymienionych uwarunkowań jest z pewnością szansą na rozwój według scenariusza pozytywnego, natomiast układ negatywny będzie zbiorem zagrożeń rozwoju gminy.

Pierwotnym czynnikiem passy aktywności społeczno-gospodarczej gminy będzie pozytywne spełnienie ważniejszych uwarunkowań zewnętrznych. Ich pierwszoplanowym efektem powinno być ożywienie w sferze rynkowej i rozwój przedsiębiorczości jako bazy ekonomicznej gminy. Ważna będzie koncentracja przedsiębiorczości na terenie najważniejszych miejscowości gminy, gdzie należy spodziewać się dalszego rozwoju infrastruktury ekonomicznej, zwłaszcza wspomagającej rozwój przedsiębiorczości, być może we współpracy z miastem powiatowym i wojewódzkim.

Gmina będzie bardziej dostępna z terenu całego kraju, bowiem wybudowana droga ekspresowa S-7 umożliwi szybki dojazd i bezproblemowy zjazd na teren Gminy. Zastosowane rozwiązania nie będą utrudniać życia mieszkańcom, w szczególności w zakresie zabezpieczenia przed nadmiernym hałasem i dostępem do innych miejscowości położonych w Gminie.

Gmina pozyska środki finansowe warunkujące realizację ważnych projektów inwestycyjnych: drogowych, kanalizacyjnych, itp., co zwiększy atrakcyjność inwestycyjną Gminy. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego sprzyjać będą zrównoważonemu rozwojowi gospodarczemu, w szczególności inwestycjom w zakresie budownictwa jednorodzinnego i turystyki.

Wzrost koniunktury na produkcję i usługi oraz rozwój przedsiębiorczości i dziedzin specjalnych gospodarstw rolnych spowoduje wzrost aktywności mieszkańców (w przedsiębiorczości, w pracy najemnej i samym rolnictwie). Efektem tej tendencji będzie wzrost zamożności mieszkańców a zatem wzrost skłonności do inwestowania w rozwój gospodarstw domowych, gospodarstw rolnych i w rynkową działalność pozarolniczą (przemysł, handel, usługi). Wzrosną dochody w

budżecie gminy, co pozwoli na dalsze inwestowanie w urządzenia komunalne infrastruktury technicznej i społecznej. Będzie przez to wzrastała atrakcyjność gminy łączna dla mieszkańców i przedsiębiorców. Aktywność inwestycyjna może dalej wzrastać. W tych warunkach będzie też dalej wzrastał popyt konsumpcyjny z coraz większym urozmaiceniem modelu konsumpcji.

W warunkach wielostronnego wzrostu koniunktury na towary i usługi, na zatrudnienie i usługi budowlane oraz obsługę infrastrukturalną będzie wzrastał popyt na tereny budowlane. Nasili się problem utrzymania ład przestrzennego. Jego reguły wyrażone w koncepcji zagospodarowania przestrzennego będą wymagały szczególnie aktywnego nadzoru poprzez przyszłe operacyjne planowanie przestrzenne i realizację potrzebnych sieciowych urządzeń infrastruktury technicznej.

Ożywienie gospodarcze w kraju może wywołać wzrost popytu na usługi turystyczno-rekreacyjne. Walory przyrodnicze gminy tworzą warunki rozwoju znaczącego ruchu turystycznego. Wymagają one jednak zainwestowania. Wokół zbiornika retencyjno-rekreacyjnego Jaśle zlokalizowanych zostanie szereg inwestycji turystycznych (pensjonaty, punkty gastronomiczne, ośrodki odnowy biologicznej, stadniny, itp.). Rozwój usług turystyczno-rekreacyjnych będzie więc składnikiem bardziej rozwiniętej struktury gospodarczej, w tym struktury działowej bazy ekonomicznej gminy. Rozwój sektora turystycznego wsparty będzie przez zlokalizowane albo działające na terenie Gminy instytucje otoczenia biznesu.

3. Zadania gminnego programu opieki nad zabytkami

1. Niezwłocznie:

- zamieszczenie Gminnej ewidencji zabytków i Gminnego programu opieki nad zabytkami na stronie www. Gminy łączna;

2. Na bieżąco:

- rozszerzanie Gminnej ewidencji zabytków;

- uwzględnienie ochrony zabytków w Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego;

- uwzględnianie w Planach miejscowych zadań ochronnych;

- wspieranie i organizowanie prac porządkowych i remontowych przy obiektach zabytkowych;

- wykorzystywanie środków unijnych, rządowych, samorządowych i prywatnych na poprawę stanu zabytków;

3. Co dwa lata:

- pozyskiwanie informacji od właścicieli obiektów włączonych do GEZ o przeprowadzonych remontach;

- monitorowanie, przegląd obiektów zabytkowych ujętych w GEZ;

- sprawozdanie Wójta Radzie Gminy z realizacji założeń GPONZ (zgodnie z art. 87 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);

4. Co 4 lata:

- aktualizacja GEZ i GPONZ.

VIII. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konsekwentnie prowadzona i długofalowa polityka Gminy łączna w zakresie opieki nad zabytkami oraz realizacja niniejszego programu stanowi szansę na zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Inwestycje zmierzające do poprawy stanu technicznego obiektów i zespołów zabytkowych powinny się odbywać na zasadzie poszanowania istniejących wartości zabytkowych i dążenia do

zachowania w jak największym stopniu oryginału, ewentualnie wkomponowaniu nowych elementów w sposób współgrający z zabytkiem.

Działania dotyczące obiektów zabytkowych i stanowisk archeologicznych objętych ochroną konserwatorską znajdujących się w Rejestrze zabytków, wymagają uzyskania pozwolenia Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i winny być realizowane przy uwzględnieniu przepisów odrębnych z zakresu ochrony zabytków, zaś prace budowlane przy obiektach zabytkowych ujętych w Gminnej ewidencji zabytków wymagają uzyskania opinii Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach.

Zakłada się, że zadania określone w gminnym programie opieki nad zabytkami będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

a) instrumentów prawnych – wynikających z przepisów ustawowych (np. uchwalanie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),

b) instrumentów finansowych (m.in. finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania,

c) instrumentów koordynacji (m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami),

d) instrumentów społecznych (m.in. poprzez działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi,

e) instrumentów kontrolnych (m.in. aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego).

IX. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Proces osiągnięcia celów wytyczonych w Programie Opieki nad Zabytkami Gminy łączna będzie monitorowany poprzez analizę stopnia jego realizacji.

Ustawa o ochronie i opiece nad zabytkami ustala obowiązek złożenia po 2 latach przez władze gminy sprawozdania z wykonania Programu.

Ocena poziomu realizacji programu winna uwzględniać m.in.:

- bieżący monitoring gminnej ewidencji zabytków uwzględniający informacje o stanie zachowania obiektów,,
- ocenę zaawansowania prac związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych,
- ocenę prac związanych z opracowaniem aktów prawa miejscowego dla terenów o wysokich wartościach kulturowych,
- ocenę aktywności kulturalnej lokalnej społeczności, w tym ocena przedsięwzięć folklorystycznych i zainteresowań tradycyjnym rękodziełem,
- ocenę aktywności placówek kulturalnych (świetlice wiejskie, biblioteki),
- ocenę wykorzystania i funkcjonowania szlaków turystycznych oraz towarzyszącej im infrastruktury,

- ocenę realizacji programu edukacji i promocji zabytków, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technik informatycznych,
- ocenę rozwoju bazy turystycznej,

Po przyjęciu przez Radę Gminy łączna treści programu w drodze uchwały dokument zostanie udostępniony do publicznej wiadomości na gminnej stronie internetowej. Program należy sukcesywnie analizować oraz uzupełniać uwzględniając zmieniające się uwarunkowania prawne, kulturowe i społeczne. Realizowanie założeń programu opieki nad zabytkami dla gminy łączna będzie wymagało współpracy nie tylko osób odpowiedzialnych za wdrożenie działań wynikających z celów tego dokumentu, ale także organizacji pozarządowych, grup społecznego działania, środowisk naukowych itp. Mając na uwadze dobro ogółu należy dołożyć starań, aby wytyczone cele zostały realizowane. Gmina i podległe jej jednostki zobowiązują się prowadzić działalność informacyjną i popularyzatorską w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy łączna.

X. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY ŁĄCZNA NA LATA 2020-2023:

Środki finansowe związane z zadaniami ochrony i opieki nad zabytkami dla Gminy łączna mogą być uzyskane z następujących źródeł:

- środki publiczne;
- środki krajowe (budżet państwa, fundusze celowe);
- środki zagraniczne (środki Unii Europejskiej i inne);
- środki niepubliczne (środki osób fizycznych, prawnych, spółek, organizacji, fundacji, instytucji kościelnych).

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określone zostały w rozdziale 7. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Podstawowym źródłem finansowania zabytków w Polsce są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządowych. Finansowanie zabytków z tych źródeł odbywa się na zasadzie współfinansowania prac przy obiektach zabytkowych, w oparciu o zapisy ww. ustawy.

Dysponentami powyższych środków są:

1. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
2. Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków.
3. Organ stanowiący - gminy, powiatu, samorządu województwa.

Dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej, będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie.

Dla jednostki samorządu terytorialnego, będącej właścicielem zabytku, opieka nad zabytkiem stanowi jego zadanie własne.

Zgodnie z art. 72 ustawy: na zasadach i w trybie określonym odrębnymi przepisami, prace konserwatorskie, restauratorskie roboty budowlane przy zabytkach będących w posiadaniu jednostek organizacyjnych, zaliczanych do sektora finansów publicznych, są finansowane ze środków finansowych przyznanych odpowiednio przez dysponentów części budżetowych bądź jednostki samorządu terytorialnego, którym podlegają te jednostki.

Przepisy art. 73 i 74 ustawy stanowią:

Osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie albo będąca właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru albo prac konserwatorskich lub restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa.

Dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez:

- 1) ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego ze środków budżetu państwa, z części, której dysponentem jest ten minister;
- 2) wojewódzkiego konserwatora zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda.

Dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich lub restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa jest udzielana ze środków budżetu państwa, z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Zgodnie z art. 77 ustawy dotacja może być przyznana na nakłady konieczne na:

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wewnątrz;
- 7) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- 14) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- 15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- 16) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7–15;
- 17) zakup i montaż instalacji przeciwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Dotacje mogą być również przyznawane z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W przypadku tych dotacji, muszą one być realizowane zgodnie z programami operacyjnymi i priorytetami programów ogłaszanych corocznie przez właściwego Ministra.

Kolejnym źródłem finansowania są dotacje udzielane przez Świętokrzyskiego Konserwatora Zabytków ze środków budżetu państwa.

Na renowację parków wiejskich oraz na rewitalizację pomników przyrody dotacje można uzyskać ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Kolejno można wymienić dotacje samorządu województwa dla j. s. t. na realizację działań z zakresu kultury i sztuki, środki własne Gminy łączna, dotacje samorządu województwa świętokrzyskiego, samorządu powiatu, gminy, granty, nagrody samorządu województwa dla podmiotów nie zaliczanych do sektora finansów publicznych.

Zgodnie z art. 81 ustawy:

1. W trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

2. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków.

Fundusz Kościelny przeznaczony jest głównie na renowacje obiektów sakralnych.

Ze środków UE pozyskać głównie można środki na projekty związane z adaptacją (renowacją i konserwacją) na cele kulturalne obiektów historycznych, na rewitalizację historycznych obszarów miejskich (w tym popegeerowskich, powojaskowych czy przemysłowych).

Jednym ze źródeł finansowania mogą być również kredyty preferencyjne lub komercyjne.

XI. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ŁĄCZNA ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, główny obowiązek dbania o stan zabytków, a tym samym ponoszenia nakładów na prace konserwatorskie, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

Na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, określone w art. 5 powyższej ustawy, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku.
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku.
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie.
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości.
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Zapisy art. 71 ustawy określają zasady finansowania opieki nad zabytkami:

1. W zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkownika wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku.

2. Sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich,

restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny, określony w ust. 1, posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki.

Cele określone w niniejszym Planie będą osiągnięte poprzez:

- wspólne działania władz Gminy Łączna z Ministerstwem Kultury, Urzędem Marszałkowskim Województwa Świętokrzyskiego, Świętokrzyskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków z siedzibą w Kielcach ul. Al. IX Wieków Kielc 3, 25-516 Kielce, władzami kościelnymi oraz jednostkami organizacyjnymi gminy na zasadach porozumień, umów,
- inicjatywy własne władz Gminy Łączna,
- stosowanie instrumentów finansowych (dotacje, dofinansowania itp.),
- funkcje programowe (programy lokalne i projekty, kontrakty, itp.).

XII. CZĘŚĆ GRAFICZNA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Wykaz zabytków nieruchomych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Łączna:

1. Jęgrzna, cmentarz epidemiczny;

2. Klonów 62, świetlica wiejska;

3. Łączna, cmentarz parafialny;

4. cmentarz wojenny;

5. Łączna, dzwonnica;

6. Łączna, figura przydrożna Jezusa Frasobliwego;

7. Łączna, Kościół par.pw. św. Szymona i Judy Tadeusza;

8. Łączna, ogrodzenie Kościoła;

9	Stanowisko archeologiczne	neolit	Zalezianka (Górna) AZP 83-64	Brak dokumentacji fotograficznej
10	Stanowisko archeologiczne	neolit	Łączna AZP 83-64	Brak dokumentacji fotograficznej

XIII. ANEKSY

UZASADNIENIE

Opracowanie gminnego programu opieki nad zabytkami ma na celu poprawę stanu zachowania środowiska kulturowego Gminy Łączna i podniesienie jego atrakcyjności, w tym turystycznej i bytowej, poprzez podniesienie walorów krajobrazu kulturowego i stanu zachowania substancji zabytkowej.

Program opieki nad zabytkami jest dokumentem o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania gminnego (powinien posłużyć do aktualizacji obowiązującego Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego).

Program opieki nad zabytkami już z samej definicji w ustawie jest dokumentem wymagającym cyklicznej aktualizacji – co 4 lata zarząd województwa, powiatu lub wójt, burmistrz, prezydent sporządza ten dokument na kolejny okres.

Z uwagi, że ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - do wyłącznej właściwości Rady Gminy pozostawia przyjęcie w/w programu – podjęcie przedmiotowej uchwały jest celowe i zasadne.